

רעת הלכה

יצא לאור ע"י בית ההוראה
"שערי הוראה"
נערך ע"י הרב יוסף
אייזנשטיין שליט"א מרבני
בית ההוראה מו"צ ומח"ס
דעת הלכה וש"ע השל"ה
לפי סדר דף היומי בהלכה

"קו הרבנים" מענה 24 שעות ביממה: 0732-122-122

גליון 11 וירא

דיני ברכת ברקים ורעמים

ט. אם שח אחר ראית הברק או שמיעת הרעם, ועדיין תוך כדי דיבור, יכול לברך. (שער העין פי"ד ס"ד הע"טז).

באמצע התפילה

י. אם עומד באמצע פסוקי דזמרה וראה ברק או שמע רעם, מברך. ואם עומד באמצע ברכות קריאת שמע או קריאת שמע בין הפרקים יברך. ובאמצע הפרק נראה שלא יברך. (עיין מ"ב ס"י סו ס"ק יט).

באמצע הלימוד

יא. אם עומד באמצע לימודו וראה ברק או שמע רעם מפסיק ומברך. (באר משה ח"ב י').

אחר נטילת ידים

יב. נטל ידיו לאכילה ועדיין לא בירך, יפסיק ויברך על הברק ורעם, ויחזור ויטל שנית ויברך על נטילת ידים. (מ"ב דרשו 12 בשם הגר"ח).

במקום המטונף

יג. היה יושב בבית הכסא או הולך במבואות המטונפות וראה ברק או שמע קול רעם, אם יכול לצאת ולברך תוך כדי דיבור ימהר לצאת ולברך. (שו"ע ס"ג). ואם לא עשה צרכיו ולא נגע במקום הטינופת אין צריך ליטול ידיו שלא יפסיד ברכה, ואם יכול ליטול ידיו או לנקותם ולברך תכ"ד יעשה כן. (מ"ב ס"ק יא).

נתפזרו העבים

יד. כל זמן שלא נתפזרו העבים לגמרי, אף אם נתפזרו הנה והנה אם עדיין מעונן, נפטר בברכה אחת. נתפזרו העבים ונטהרו השמים ושוב נתקדרו בעבים והיה עוד ברק ורעם, מברך עליהם מחדש. (שו"ע ס"ב מ"ב סק"ח).

טו. ביום אחר בכל אופן חוזר ומברך. (מ"ב שם). והיינו שעבר היום ולילה שלאחריו, (מאמ"ר סק"ג). ואם קם אחר שנת הלילה יכול לברך שנחשב יום חדש. (הליכות שלמה תפילה פכ"ג כה).

וכן בנוסע ממקום למקום, ובמקום שיצא ובמקום שבא היה שם כינוס עבים, אך באמצע היה הרקיע בהיר בלי עבים, נחשב למקום חדש וצריך לברך מחדש. (משנה הלכות ח"י מו).

טז. אם היה ער כל הלילה י"א שלא יברך וי"א שיברך. (שער העין עמ' תנח, פי"ד הי"ט).

ברכת ברקים

א. על ראיית ברק נוהגים לברך ברכת עושה מעשה בראשית, אף ששייך גם לברך שכחו וגבורתו מלא עולם, מהדרים לברך עושה מעשה בראשית. (שו"ע ס"י רכ"ז ס"א, מ"ב סק"ה, שעה"צ סק"ז). ואם בירך שכחו וגבורתו מלא עולם יצא. (שם).

ב. ברקים שבאים בלא רעם רק מחמת חוס, אין מברכים עליהם. (מ"ב סק"ג). וביום קר מברך על הברק בלא רעם. וי"א שיש לברך על כל סוגי ברקים. (מעשה איש ח"ה פט).

ג. מברכים על ראית אור הברק אף על פי שלא ראה הברק עצמו. (מנחת שלמה ח"ב ס"י ד לד).

ברכת רעמים

ד. על שמיעת הרעם, נוהגים לברך שכחו וגבורתו מלא עולם, כי נראה בזה גבורת הקב"ה יותר מבראית ברק, ואם בירך עושה מעשה בראשית יצא. (שו"ע שם, מ"ב סק"ה).

ברק ורעם

ה. ראה ברק ושמע רעם כאחד, מברך ברכה אחת עושה מעשה בראשית על שניהם, ואם בירך שכחו וגבורתו מלא עולם יצא. (מ"ב סק"ה). י"א שאם שמע הרעם תוך כדי דיבור לראית הברק שבירך עושה מעשה בראשית, אין לברך על הרעם. (חיי אדם סג סעיף ז, קצשי"ע ס"י ס"ב).

ו. אם לא היו תכופים ביחד, מברך תחילה על הברק שנראה קודם לעין האדם, עושה מעשה בראשית, ואחר כך כששומע הרעם מברך שכחו וגבורתו מלא עולם. וכן כשלא ראה הברק מברך על הרעם שכחו וגבורתו מלא עולם. (מ"ב שם).

ז. אם בירך על הברק ונתכוין לפטור הרעם שיבוא אחריו, יצא בדיעבד. (מ"ב שם).

תוך כדי דיבור

ח. אין מברכים אלא תוך כדי דיבור מהברק או הרעם, ואם עבר יותר מכדי דיבור משראה הברק או שמע הרעם אינו מברך. (מ"ב ס"ק יא). ואם שמע הרעם תוך כדי דיבור מהברק ובירך תוך כדי דיבור מהרעם, אף שעבר תוך כדי דיבור מהברק, יצא אף על הברק. (מור"ה קכג פסקים מהרא"ל).

ברכת הקשת

א. הרואה קשת מברך בא"י אמ"ה זוכר הברית נאמן
בבריתו וקיים במאמרו. (שו"ע סי' רכט ס"א).

ב. צ"ע אם צריך שיראהו בתמונת קשת כחצי גורן
עגולה או אפילו **מקצת ממנו** דל. (ביה"ל ד"ה הרואה). ואם

היה בתמונת קשת כחצי גורן עגולה וראה מקצת ממנו
נחלקו הפוסקים אם מברך.

ג. אסור להסתכל בו ביותר אלא רואהו ומברך. (שם).
ואין כדאי להגיד לחבירו שיש קשת מטעם מוציא
דיבה. (מ"ב סק"א).

דיני בציעת הפת מסימן קעא

שלא לנהוג בזיון באוכלים

מאכל אדם לבהמה

ו. מאכל אדם יש להסתפק אם מאכילים לבהמה, אבל
אם אין לו דבר אחר מותר ולכן נוהגים להאכיל **פת
לעופות**. (מ"ב ס"ק יא).

ישיבה על אוכלים

ז. לא ישב על **קופה מנצרים** שנכפפת ויש בה תאנים
וגרוגרות שמתמעכים ונמאסים, אבל אם הקופה של **עץ**
או מלאה **קטניות** או **עיגול** של דבילה שאין מתמעכים
מותר. (שו"ע סי"ב מ"ב ס"ק יב-ג).

אכילת דייסא בפת

ח. מותר לאכול דייסא בפת **במקום כף** כשאוכל אחר כך
הפת, והמדקדקים אוכלים בכל פעם מעט מהפת כמלפת
הפת, ואחר כך אוכלים הנשאר מהפת. (שו"ע ס"ג).

המשכת יין וזריקת קליות

ט. ממשכים יין **בצינורות** מעץ שאין נמאס לפני חתן
וכלה משום סימן טוב שימשך שלותן וטובתן, והוא
שיקבלנו בכלי בפי הצינור. וזורקים לפני קליות
ואגוזים **בימות החמה** שאינם נמאסים אבל לא **בימות
הגשמים** שנמאסים להגביהם מהרפש וטיט, ולכן לא
יזרקו צימוקים לפני החתן שהם רכים ונמאסים. ולא
יזרוק גלוסקאות. (שו"ע ס"ד מ"ב ס"ק יט-כא).

זריקת חטים

י. הזורקים חטים לפני חתנים יזהרו שלא יזרקו אלא
במקום **נקי** שלא ילך לאיבוד, וכבדו אותם שלא יזרכו
עליהם. (שו"ע ס"ה מ"ב ס"ק כג-כד).

סימן קעב

הכניס אוכלים ומשקים לפיו בלא ברכה

הכניס אוכלים בפיו בלא ברכה

ב. הכניס אוכלים לפיו בלא ברכה אם הם דברים קשים
שאינן נמאסים בפליטה **יפלטם**, ואם הם רכים ונמאסים
בפליטה **מסלקם** לצד אחד ויברך. (שו"ע סי"ב מ"ב סק"ו) וכן
אם הוא עם אנשים ומאוס לפלוט בפניהם. (עץ השדה פ"כ ס"ק
כט בשם הגרש"ז אורבך).

פיו ריק בברכה

ג. צריך שיהא **פיו ריק** בשעת הברכה ולברך מלא פיו ולא
יגמגם, כדכתיב ימלא פי תהלתך. (מ"ב סק"ז) ולא יזרוק
הברכה מפיו אלא יברך בנחת. (מ"ב ס"ה סק"א).

צרכי אדם במאכל

א. עושה כל צרכי תשמישו **בפת ושאר מאכלים** כשלא
נמאסים. אבל אם נמאסים לא. **ולרפואה** או **לצורך
האדם כשהדרך** להשתמש כן מותר. ולכן מזלפים הקרקע
ביין וסכין הגוף ביין ושמן. (שו"ע סי"א מ"ב סק"ב).

הפסד וזלזול בפת

ב. פת, אין מניחים עליו בשר חי, ואין מעבירין עליו **כוס
מלא** או אין סומכים בו **קערה מלאה** בדבר שאם יפול
ימאס, וכל שכן אם תחתית הקערה אינה נקיה, אבל אם
לא ימאס **מותר לסמוך** בו קערה, ומכסים בו כלי כי עושה
בו צרכיו. **ואין זורקים** אותו אף כשלא נמאס כי זלזול
לפת. (שו"ע שם מ"ב סק"ה-ח).

נטילת ידים במשקים

ג. אין נוטלים ידים **ביין ושאר משקים** אף נטילה שאינו
צורך אכילה. אסור **לפצוע זיתים** ליטול ידיו במים
היוצאים הם שחזקים ומעבירים הזוהמא כי הזיתים
נמאסים. (מ"ב סק"ד-ח). **ומי סודה** אם עומדים לשתייה אסור
ליטול בהם אלא אם עומדים לזריקה מותר אף בשאר
משקים. (מ"ב דרשו 6).

זריקת אוכלים

ד. אין זורקים אוכלים **הנמאסים** על ידי זריקה כפירות
רכים או אף קשים במקום שאינו נקי, אבל פירות קשים
וכדומה **שלא נמאסים** מותר (שו"ע שם מ"ב סק"י-יא).

אוכל על הארץ

ה. אוכלים המונחים **על הארץ** אסור לילך ולהניחם וצריך
להגביהם, אלא אם יש **חשש כשפים** כגון בככר שלם. (מ"ב
סק"א).

הכניס משקים לפיו בלא ברכה

א. שכח והכניס משקים לפיו בלא ברכה ואם **פולטם**
מפסידם ואי אפשר לדבר כשהם בפיו למחבר התירו
לבלעם **בלא ברכה** ראשונה, ואם יש שיעור יברך ברכה
אחרונה. וכן דעת רוב הפוסקים. וי"א שכל זה רק אם
דחוק לשתייתם שאין לו אחרים. ואם מעט משקים בפיו
ויכול לברך ע"י הדחק יברך.

לרמ"א מברך עליהם ברכה ראשונה **אחר בליעה** כיון
שזוכר לברך בעודם בפיו דומה לעובר לעשייתן. (שו"ע ס"א
מ"ב סק"ה-ח)

סימן קעג

דין מים אמצעיים

תערובת דגים ובשר

ד. נתערב רוטב דגים ברוטב בשר ההלכה כסוברים שמועיל שישים. ויש להקל במקום הפסד או צורך שבת אף בספק שישים (שבה"ל ח"ג קו, וח"ו קיא).

כלי שבשלו דגים ובשר

ה. כלי שבשלו בו דגים עם בשר ולא היה שישים לבטל צריך להגעיל הכלי. ומותר לבשל בשר ודגים בזה אחר זה אם הכלי נקי. וכן לטחון בשר ודגים באותו מטחנה. (שבה"ל ח"ו קיא).

דיני מים אמצעיים

ו. כל דיני מים אחרונים נוהגים באמצעיים בין תבשיל לגבינה, בין להקל שאין צריך כלי, ורק עד פרק שני, ואין חציצה מעכב, ובין להחמיר, חוץ משלא יסיח דעת משמירת ידיו מהנטילה, שהרי רוצה עוד לאכול, וצריכים ניגוב ידים. וי"א שצריכים דוקא מים כי שאר משקים אין מנקים השומן והמאכל, וכן הסכימו כמה אחרונים, ורש"ל מיקל בשאר משקים. (שו"ע ס"ג מ"ב סק"ה-ט).

בין תבשיל לתבשיל

א. מים אמצעיים רשות בין תבשיל של גבינה לתבשיל בשר. ולמנהגינו יש ליטול אם נוגע בהם, ורק בשני תבשילים שוים רשות. ובין תבשיל לגבינה חובה (שו"ע ס"א מ"ב סק"ב). ובאוכל במזלג אין צריך ליטול. (עי' מ"ב סק"א-ה, ודלא כפמ"ג יו"ד פט שפ"ד סק"כ שנכון להחמיר).

בין בשר לדגים

ב. בין בשר לדגים חובה ליטול, כי קשה לצרעת וחמור סכנה מאיסור. ובזמנינו נשתנו הטבעים, ומנהגינו שאין חוששים לזה, ויש לאכול ולשתות ביניהם שיהא כקינוח והדחה. (שו"ע ס"ב מ"ב סק"ג-ד) ואם לא רחץ ידיו אחר אכילת דגים ונגע בבשר לא נאסר הבשר. (כה"ח סק"ח).

דגים ובשר על שולחן אחד

ג. להעלות דגים עם בשר על שולחן אחד, י"א שלשני בני אדם מותר לאכול, ויש להחמיר להפסיק בהיכר. ובאדם אחד ראוי להחמיר שלא לעלותם יחד. (כה"ח סק"ו, ויו"ד קטז לה). וי"א שנהגו להקל להעלות דגים על שולחן עם בשר, ויש מחמירים להביאם בזה אחר זה. (שבה"ל ח"ו קיא ג).

סימן קעד

ברכת היין בסעודה

פוטר אם הביאו לפניו כשעוד היה יין, ולכתחילה טוב יותר שיהיו המשקים לפניו בברכתו על היין. (מ"ב סק"ג).

שיעור הפוטר

ו. שיעור שתיית היין כדי לפטור י"א כל שהוא, ונכון שישתה כדי לוגמיו. (ביה"ל ס"ב ד"ה יין).

לא טעמו מהיין

ז. אם קידש על היין והוציא אחרים והם לא טעמו מהיין, אין פוטרים המשקים וצריכים לברך עליהם. (מ"ב סק"ג).

כוס אחד של יין

ח. אם אין לו אלא כוס אחד יין יניחו לברכת המזון, כי מצוה מן המובחר לברך על הכוס. אך אם צמא לשתות ואין לו משקה אחר, ישתה כי יש סוברים שאם צמא אינו חייב מן התורה בברכת המזון עד שישתה. (שו"ע ס"ג מ"ב סק"ה).

יין קודם הסעודה

ט. שתה יין קודם הסעודה ואף קודם נטילה פוטר את היין שדעתו או רגיל לשתות בתוך הסעודה. וכן פוטר היין ששותה לאחר הסעודה כשרגילים לשתות אז. אבל יין שבתוך הסעודה שבא לשרות המאכל אינו חשוב לפטור היין שאחר המזון לשתיה ותענוג. וכל שצמא מאכילתו או מיד אחר אכילתו נחשב שבא לשרות המאכל. ואין מצוי בינינו אחר הסעודה כי אין אנו מושכים ידינו מהפת עד ברכת המזון והוא תוך הסעודה. (שו"ע ס"ד מ"ב סק"ז).

קידוש פוטר

י. יין של קידוש אף שעיקרו למצוה כיון שקידוש במקום

יין בתוך הסעודה

א. יין שבתוך הסעודה אף אם שותה כדי לשרות המאכל, מברך בורא פרי הגפן ואין פת פוטר, כי יין חשוב ואינו טפל ליון. (שו"ע ס"א מ"ב סק"א). ואם בירך על היין בסעודה והלך למקום אחר יכול לשתות שם יין בלי ברכה כבתוך הסעודה. (ביה"ל קעח ס"ב ד"ה ואכל).

יין ומיץ ענבים

ב. יין פוטר כל מיני משקים אף מברכה ראשונה, כי כולם נטפלים לו. (שו"ע ס"ב מ"ב סק"ב). ומיץ ענבים יש חוששים שאין פוטר. (שבות יצחק פסח פ"א ב בשם הגר"ש אלישיב, מבית לוי ח"יז מט). וי"א שפוטר כלין. (הל"יש פסח פ"ט הע"י 78, חוט שני ברכות סק"י ועוד).

מים שברכתם בפה"א או בפה"ע

ג. מים שבשלו בהם ירקות וברכתם בפה"א או פירות וברכתם בורא פרי העץ לרא"ש, נחלקו הפוסקים אם אינו נחשב כמשקה (מג"א סי רד ס"ק יז), או נחשב כמשקה ונפטר בברכת היין. (פמ"ג א"א סי רב ס"ק כז).

גלידה וקרחון

ד. משקים קפואים כמו גלידה וקרחון י"א שאינו כמשקה ולא נפטר בברכת היין. (ותן ברכה ק"י התשובות מהגר"ש"ז אורבך). וי"א שתלוי במחלוקת אי משקה קרוש נחשב כאוכל (הגר"ש אלישיב) או נחשב כמשקה. (מנח"י ח"ב קי).

פוטר או לפניו או דעתו או קבע

ה. הדין שיין פוטר המשקים הוא אם היו לפניו בשעה שברך על היין, ויש מקילים אף אם רק היה דעתו לשתותם אף אם לא היו לפניו. או אם קבע עצמו על היין

סעודה נחשב **כצרכי סעודה** ופוטר יין שבתוך הסעודה כשרגיל או דעתו לשתות. (שו"ע שם מ"ב סק"ח). ואם **כבר יצא ידי קידוש** ומקדש עכשיו לבני ביתו גם פוטר, וטוב שיכוין לקיים המצוה לקבוע סעודה על היין (שבה"ל ח"ט מ, ששי"כ ח"ג פני"ד ס"ב בשם הגרש"י אורבך).

הבדלה אם פוטר

יא. המבדיל על השולחן נחלקו הפוסקים אם פוטר יין שבתוך המזון אלא אם כבר **נטל ידיו או קבע** עצמו לסעודה קודם הבדלה, ולכן המבדיל קודם נטילה יכוין שלא לפוטרים ויברך ברכה אחרונה קודם סעודה, ובדיעבד שלא כיון כך פוטר כי ספק ברכות להקל. (שו"ע שם מ"ב ס"ק יג-טו).

נמלך בשתיה

יב. כל מה ששותה **בתוך הסעודה** נפטר בברכה אחת, ואם לא היה בדעתו לשתות רק **כוס אחד** ונמלך לשתות עוד כוס, או מי שבא בדרך **עראי** לסעודה ואינו מן הקרואים ונותנים לו לשתות בזה אחר זה הרי זה כנמלך. וכן בברכת נשואין שיש הרבה מסובים ואין יודע אם יגיע לידו לא כיון לצאת בברכת המברך. (שו"ע ס"ה מ"ב ס"ק יט-כב).

נמלך באכילה

יג. קנה לעצמו **לחם אחד** לאכלו וברך, ונתאוה לאכול עוד ושולח **לקנות עוד** צריך לברך שנית המוציא, כי מעשיו מוכיחים שבתחילה לא היה דעתו לאכול רק לחם שקנה. אבל אם היה לו **בבית** לחם וחותך חתיכה לאכול ובירך ואחר כך חותך עוד אין נחשב כנמלך, כי כן הדרך

שבתחילה חשב שדי לו בזה ושוב כשאינו שבע אוכל עוד (מ"ב ס"ק יח).

ברכת המזון פוטר יין שלפני ושביתוך הסעודה

יד. אין לברך אחר **יין שבסעודה**, כי בא לשרות המאכל ונפטר בברכת המזון כדברים הבאים בסעודה. וכן פוטר **יין שלפני הסעודה** ויין קידוש אף אם לא היה לו יין בתוך הסעודה, כי בא **לפתוח** המעיים להמשיך האדם לאכילה. וטוב שיכוין בברכת המזון לפטור יין הקידוש. (שו"ע ס"ו מ"ב ס"ק כג-כה, ביה"ל ד"ה וכן). **ובמיץ ענבים** יש סוברים שטוב שישתה בסעודה כי אינו גורר תאות המאכל. (שבות יצחק פסח פ"א ה בשם הגר"ש אלישיב).

מים ושאר משקים

טו. מים ושאר משקים ששותה **לפני** הסעודה ואינו שותה בתוך הסעודה, צריך **לברך** עליהם ברכה אחרונה קודם הסעודה, שאין נפטר בברכת המזון כי אינו שייך לסעודה חוץ מ"יין שרף, ואם שכח ונזכר אחר ברכת המזון צריך לברך בורא נפשות. (שו"ע הרב ס"ו).

יין הבדלה

טז. יין של הבדלה לכתחילה יברך קודם סעודה, ואם לא בירך יכון **לפטרו** בברכת המזון. (מ"ב ס"ק כז, שעה"צ ס"ק כט).

יין שאחר הסעודה

יז. יין שאחר הסעודה נחלקו הפוסקים אם מברך מעין שלש או ברכת המזון פוטרו, **ואין זה מצוי** ביננו כי אין אנו מושכים ידינו מהפת עד ברכת המזון, וטוב שיכוין לפטרו בברכת המזון. (מ"ב ס"ק כז)